

- (2013): Current problems and challenges of the Slovak economic diplomacy – practitioner views. *Almanach*, roč. 8, č. 4, s. 94–104.
- ŘEHÁK, Vilém (2013): Paradiplomacie a hlavní město Praha. *Politologický časopis*, roč. 20, č. 1, s. 69–92.
- ŠTULAJTER Ivan, BARTEKOVÁ Danka a ŠTULAJTER Matúš (2013): *Športová diplomacia*. Banská Bystrica: Belianum.
- ŠTULAJTER, Ivan (2010): Športová diplomacia a jej význam v medzinárodnom športovom hnutí. In: Rošková, M. (ed.): *Acta Facultatis Humanisticae Universitatis Matthiae Belii Neosolienensis: vedy o športe. Zborník vedeckých štúdií učiteľov a doktorandov Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: FHV UMB v Banskej Bystrici.
- ŠTULAJTER, Ivan (ed.) (2013): *Významné medzinárodné športové podujatia 2012 z pohľadu športovej diplomacie: Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: Belianum.
- TEREM, Peter (2013): Ekonomická diplomacia a jej príspevok k posilňovaniu globálnej stability. In: *Ekonomická diplomacie: úloha, význam, problémy a jejich riešení*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, s. 11–13.
- VLČEK, Dalibor a KAŠČÁKOVÁ, Dominika (2010): *Zahraničná politika Slovenskej republiky. Základné východiská, ciele a realizácia*. Banská Bystrica: FPVaMV UMB v Banskej Bystrici.

Marián Sekerák*

FIALA-FÜRST, Ingeborg (Hrsg.) (2014): *Prager deutsche, deutschböh-mische und deutschmährische Literatur. Eine Neubestimmung*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Profesorka Ingeborg Fiala-Fürst, editorka a zároveň autorka jedného z príspevků této kolektivní monografie, tuto v předmluvě představuje jako první elektronickou knihu nové publikační řady Olomouckého rakouského centra (Olmützer Österreich-Zentrum). V této edici mají nepravděelně vycházet tematické sborníky, monografie, antologie a další publikační počiny, které se mají zabývat rakouskými tématy v nejširším slova smyslu a mají být vydávány především v německém jazyce.

Kniha ukazuje prostřednictvím devíti autorů, germanistů, nový pohled na německy psanou literaturu v Praze,

v Čechách a na Moravě. V tomto směru navazuje Olomoucké rakouské centrum nejen na činnost Pracoviště pro německou moravskou literaturu, jehož vznik v devadesátých letech inicioval profesor Ludvík Václavek, ale touto publikací se snaží o nové přístupy k dané problematice. Místo tradičního pozitivistického a hermeneutického přístupu pojímá Weinberg Pražskou německou literaturu z pohledu interkulturní, případně transkulturní teorie. Stierner volí pro téma sexuální drastičnosti v pražské německé literatuře analýzu pomocí diskurzu. Voda Eschgfäller užívá pro přiblížení jednoho pražského salónu sice

*PhDr. Marián Sekerák, Katedra politologie, Institut politologických studií FSV UK, marian.sekerak@gmail.com.

tradiční, ale v tomto případě velmi efektivní kulturně-historický přístup. Nový pohled na dané téma spočívá také v tom, že se autoři v této monografii nevěnují, jak byto doposud obvyklé, jen textům literárního kánonu, ale zaměřují se také na doposud neprávem opomíjená díla. Činí tak Fiala-Fürst v pojednání o literárně-historických pracích, Mayer ve stati o literárních a nakladatelských aktivitách a Hadwiger v souvislosti s literární epochou kolem roku 1900.

Nové je také rozšíření oblasti pražské německé literatury o česko-moravský prostor, které dokládá stať od Fiala-Fürstové, zaměřená také na literárně-historické práce o moravské německé literatuře, Budňákovu hledání identity a stereotypů v brněnských románech, lingvistický pohled Krappmannové na interference v řeči slovanských protagonistů české a moravské německé literatury a konečně Marečkovo pozorování fenoménu karetních her prostřednictvím historie mentalit.

Weinbergův příspěvek *Die Grenzen der Interkulturalität. Interkulturelle Raumkonzepte am Beispiel der Prager deutschen Literatur* (Hranice interkulturality. Interkulturní prostorové koncepty na příkladu pražské německé literatury) vhodně otevírá monografii, která vlastně tematizuje existenci a vývoj německy psané literatury v Praze, v Čechách a na Moravě. Weinberg se nejprve snaží definovat transkulturalitu pomocí Wolfganga Welsche (2012) jako fenomén prolínání jednotlivých kultur, při kterém dochází až k jejich hybridizaci. Interkulturalita předpokládá jak hranici mezi dvěma kulturami, tak jejich překračování (s. 11–12). Tento autor velmi názorně ukázal na příkladu koexistence české, německé a židovské kultury v Čechách silné

a slabé stránky multikulturních konceptů a mezi řádky tak můžeme číst, že „*model horizontu*“ je aplikovatelný také na další regiony s podobným historickým vývojem v Evropě a případně i na dalších kontinentech.

Olomoucká germanistka a badatelka Ingeborg Fiala-Fürst v příspěvku *Geschichte der Erforschung der deutschmährischen Literatur* (Historie bádání o německé moravské literatuře) vychází především z prací Jörga Krappmanna (2013) a Andrey Hohmeyer (2002) a přitom se zabývá různými aspekty tohoto tématu. Nejprve zmiňuje problematičnost subkategorií „*pohled zvenčí*“ a „*pohled zevnitř*“. Fiala-Fürst dále kriticky poukazuje na nevyrovnanou pozornost badatelů Franzi Kafkovi, Reinerovi Maria Rilkemu a dalším pražským německým autorům. Stejná situace je také v bádání o německé moravské literatuře, kde je upřednostňován Robert Musil před dalšími německými moravskými autory (Marie von Ebner-Eschenbach, Ferdinand von Saar, Richard Schaukal a další) (s. 35–36). V období mezi lety 1945–1989 proběhlo podle Fiala-Fürst na poli české germanistiky vyčlenění pražské německé literatury od česko-moravského okruhu a stejně tak od literatury a bádání o odsunu, případně vyhnání. Současný stav bádání je podle Fiala-Fürstové nadějný a pozornost vědců se postupně obrací také k německé české a německé moravské literatuře a výše zmíněné problémy mizí. Úkolem olomouckého pracoviště zůstává další rozšiřování a prezentace znalostí o německé moravské literatuře, aby se stala stejně pozoruhodnou jako pražská německá literatura (s. 41–42).

Franziska Mayer v příspěvku *Prager Autoren im Verlag Kurt Wolff* (Pražští autoři v nakladatelství Kurta Wolffa)

líčí zajímavou historii instituce, která měla zásadní význam pro prezentaci raných textů pražských německých autorů a také některých českých autorů pro německy mluvící čtenářské publikum. Podle Mayerové většina autorů Habsburské monarchie publikovala v německých nakladatelstvích (s. 44). Důvodem byla především příliš přísná cenzura v Rakousku-Uhersku a lepší právní podmínky v Německu. Franziska Mayer upozorňuje na důležitou roli Maxe Broda jako zprostředkovatele kontaktu mezi Franzem Werflem a Kurtem Wolffem. Velmi zajímavý je odkaz autorky na konstatování Eduarda Goldstückera (1967), že zaměření Wolffova nakladatelství nerozlišovalo jazykové nebo národnostní hranice, ale omezovalo se jen na pražské autory, a tak vytvořilo jasnou hranici mezi centrem a provincií. Tato percepce tzv. Pražského kruhu převládala ještě dlouho po roce 1945. V tomto směru je nutno poukázat na výzkumný a editorský záměr olomouckého pracoviště, jak ho ve svém příspěvku přibližuje Ingeborg Fiala-Fürst, tedy zdůraznit význam moravské německé literatury vedle pražské německé, případně české německé literatury (s. 54).

Haimo Stierner konstatuje v úvodu svého příspěvku *Unheimliche Körper. Anmerkungen zu der sexuellen Drastik in der pragerdeutschen Literatur* (Hrůzná těla. Poznámky o sexuální drastičnosti v pražské německé literatuře), že je v dílech pražských německých autorů židovského původu poměrně rozšířený druh postav, které trpí různými psychickými poruchami v rozsahu od komplexu méněcennosti až po násilné sexuální deviace. V tomto směru odkazuje na román autora moravského původu Hermanna Ungara *Die Verstümmelten* (Zmrzačení) a na

známý pražský román *Der Golem* (Golem) Gustava Meyrinka. Dále autor správně poukazuje na v dějinách dlouhodobě tradované propojení židovství a hrůzy, ke kterému byl podle Mosse (1985) a Gilmana (1991) přiřazen antisemitismus, sexuálně-patologické jevy a chorobná a nebezpečná sexualita (s. 83). Tato tendence získala na aktuálnosti právě na přelomu století, kdy se pevně ukotvila stereotypní předurčenost židovského etnika k výše uvedeným negativním jevům, a tak se pražští němečtí autoři snažili svými texty bojovat proti tomuto stereotypu (s. 93).

Olomoucká germanistka a badatelka Sabine Voda Eschgfäller v příspěvku *Rudolf Steiner zwischen Absenz und Obsession. Anmerkungen zu Besonderheiten der Darstellung des bzw. im Anthroposophie-Diskurs(es) in der Kulturgeschichte und Literaturwissenschaft am Beispiel Bertha Fantas und ihres Prager Salons* (Rudolf Steiner mezi absencí a obsesí. Poznámky o zvlátnostech uchopení v antropozofickém diskurzu, respektive antropozofického diskurzu v kulturních dějinách a v literární vědě na příkladu Berthy Fantové a jejího pražského salonu) se snaží doplnit, případně poopravit některé závěry, prezentované v rozhlasovém pořadu stanice Vltava, vysílaném 14. 9. 2013 pod názvem *Salonní kultura v Čechách* (autorka pořadu Eliška Závodná). Podle Voda Eschgfällerové je v pořadu kladen příliš velký důraz na přítomnost Franze Kafky, Maxe Broda, Alberta Einsteina, případně Franze Werfela na provozu Salonu Berthy Fantové v domě U jednorozce na Staroměstském náměstí. Přítomnost Rudolfa Steinera je sice zmíněna, ovšem okrajově anebo v souvislosti se sestrou Berthy, Idou Freundovou, která se údajně antropozofií a theo-

zofí nezabývala, protože rozvíjela svůj malířský talent (s. 94–95). Autorka konstatuje, že z pořadu dále vyplývá přeceňovaný vliv Kafky, Broda a Einsteina na okruh Fantových (s. 95).

O hlubokém vzhledu Julie Hadwigerové do problematiky svědčí nejen poměrně velký rozsah, ale také hutnost jejího příspěvku s titulem „*Fäulnis u. Schlamm*“. Zum deutschsprachigen Prager Literaturbetrieb um 1900 („Hniloba a bahno“. Pražské německé literární dění okolo roku 1900). Mnoho faktů a okolností dokládá autorka komentáři přímých aktérů z dobového tisku, korespondence a memoárů. Pražský německý literární život byl pestrý, plný menších i větších konfliktů, které vyplývaly někdy z obvyčejné lidské řevnivosti, jindy z generačního konfliktu nebo rozdílných uměleckých či politických zájmů. Za základ pozdějšího dění přelomu století Hadwigerová považuje vznik Spolku německých spisovatelů a umělců v Čechách „Concordia“ v roce 1871, ve kterém působili dva starší etablovaní pražští němečtí autoři, Friedrich Adler a Hugo Salus. K nim se přidali dva mladší talentovaní literáři, Rainer Maria Rilke a Alfred Guth. Autorka dále upozorňuje na mimořádný ediční počín Gutha a Bondyho, kteří ve dvou sešitech titulu *Moderne Dichtung* (Mladé básnictví) představili jednak české autory jako např. Karáska ze Lvovic, Machara a Vrchlického; pražské německé autory – Adlera, Saluse, Rilkeho a mladého Faktora, který se později stal šéfredaktorem jednoho z důležitých pražských německých deníků *Bohemia*. Poté, co z Prahy odešli Rilke, Meyrink, Hadwiger a Hoffmann, se zde v tomto mezičase objevil jako nový literární fenomén Max Brod a vyplnil tak mezeru mezi nejmladší a předchozí generací autorů. Na tuto

událost vzpomíná Pick (1929) v časopise *Witiko* (s. 142).

Brněnský germanista a badatel Jan Budňák v příspěvku *Selbstverortungen innerhalb und außerhalb nationaler Identitäten in Brünnner Romanen vor 1914* (Sebepojetí uvnitř a vně národních identit v brněnských románech před rokem 1914) sleduje tento fenomén na příkladu tří románů, které vznikly v období přelomu století (s. 155). V česky psaném románu Josefa Merhauta *Vrah?* se podle Budňáka neodehrává žádný národnostní konflikt, podmíněný dvoj- jazyčností. Aktéři příběhu používají bez problému český a německý jazyk (s. 158–159). Román Franze Schamana *Die Nachwehen* (Následky) představuje autor jako text plný příslušníků různých kultur. Individualismus hlavního představitele, který je mexického původu, se mu jeví jako potřebná alternativa ke kolektivním identitám. A tak se podle Budňáka vyskytují v Schamannově románu jen kolektivní alterity bez identit (s. 167).

V románu Karla Hanse Strobla *Der Attentäter* (Atentátník) autor poukazuje na národnostní konflikt mezi brněnskými Čechy a Němci (s. 171). V textu se vyvíjí kolektivní model identity a alterity (s. 177), přičemž Strobl vlastně popisuje nemožnost žít v rámci jedné národní identity (s. 179).

Olomoucká germanistka a badatelka Marie Krappmannová se v příspěvku *Interferenzen in der Figurenrede als Stereotyp in der Darstellung slawischer Figuren* (Interference v řeči postav jako stereotyp ve ztvárnění slovanských protagonistů) zaměřuje na lingvistický aspekt literární tvorby německy píšících autorů v Čechách a na Moravě, ukazuje příklady typické interference, kdy české postavy hovoří německy s chybnou, tedy českou syntaxí nebo komunikují

rakouskou varietou němčiny. Na závěr stati autorka konstatuje, že slovanským postavám jsou připisovány „specifické“ gramatické a lexikální idiomy, které podle Steffena Höhného (2005) v literatuře vedou k etnickému vymezení a tímto způsobují v oblasti komunikační teorie těžkosti v dorozumívání (s. 201).

Brněnský germanista a badatel Zdeněk Mareček svým příspěvkem *Verdrängung des Tarock durch Skat. Marginalien zum literarischen Leben des deutschsprachigen Brünn um 1900* (Vytlačení taroků skatem. Marginálie k literárnímu životu německy mluvícího Brna okolo roku 1900) vhodně doplňuje „brněnskou“, případně „moravskou“ tematiku statí Jana Budňáka a Marie Krappmannové. Jeho záměrem je představení výše zmíněné karetní hry jako společenského, kulturního a politického fenoménu své doby. Nejprve charakterizuje taroky jako hru katolíků a skat jako hru protestantů (s. 203). V povídkách Ilse Frapans *Altmodische Leute* (Staromódní lidé) upozorňuje Mareček na znalost hry skatu jako znaku nadřazenosti mužů nad ženami. Taroky jako „vyrovnávací rituál“ se podle Marečka objevují ve vztahu mezi antisemitským vídeňským starostou Karlem Luegerem a jeho bohatými židovskými příbuznými Ferdinandem a Ignazem Mandlem, jak o tom píše Arthur Schnitzler (1968) ve své autobiografii (s. 209). Autor také zmiňuje přechod mnohých sympatizantů s německým nacionalismem od taroků ke skatu kvůli údajné souvislosti taroků s hebrejskou abecedou, tórou a kabalou (s. 212).

Graficky přehledně upravená monografie je opatřena seznamem sekundárních pramenů, přičemž u každého příspěvku je uveden bohatý poznámkový aparát a bibliografie

primární literatury. Všechny texty jsou jazykově, terminologicky a stylisticky přístupné jak pro odborné, tak pro laické publikum.

Další použité zdroje

- GILMAN, Sander L. (1991): *The Jew's body*. New York a Londýn: Routledge
- GOLDSTÜCKER, Eduard (1967): Die Prager deutsche Literatur als historisches Phänomen. In: Goldstücker, Eduard (ed.): *Weltfreunde. Konferenz über die Prager deutsche Literatur*. Praha a Berlín: Luchterhand, s. 21–45.
- HOHMEYER, Andrea (2002): *Böhmischen Volkes Weisen. Die Darstellung der deutschsprachigen Dichtung in den böhmischen Ländern der Jahre 1895 bis 1945. Probleme und Perspektiven territorialer Literaturgeschichtsschreibung in Mitteleuropa*. Münster, Hamburg a Londýn: LIT-Verlag.
- HÖHNE, Steffen (2005): Nationale Images in Böhmen. Perspektiven der historischen Semantik. In: Berwanger, Katrin a Kosta, Peter (eds.): *Stereotyp und Geschichtsmythos in Kunst und Sprache*. Frankfurt a. M.: Peter Lang, s. 559–576.
- KRAPPMANN, Jörg (2013): *Allerhand Übergänge. Interkulturelle Analysen der regionalen Literatur in Böhmen und Mähren sowie der deutschen Literatur in Prag (1890–1918)*. Bielefeld: transcript.
- MOSSE, George L. (1985): *Nationalismus und Sexualität. Bürgerliche Moral und sexuelle Normen*. München. Vídeň: Hanser Verlag.
- PICK, Otto (1929): *Zwanzig Jahre deutsches Schrifttum in Prag. Witiko 2/1929*, s. 116–120.
- SCHNITZLER, Arthur (1968): *Jugend in Wien*. Vídeň, Mnichov a Zürich: Fritz Molden.
- WELSCH, Wolfgang (2012): Was ist

eigentlich Transkulturalität? In: Kim-mich Dorothee a Schahadat, Schamma (eds.): *Kulturen in Bewegung. Beiträge*

zur Theorie und Praxis der Transkulturalität. Bielefeld: transcript, s. 25–40.

Jan Kubica*

SRCH, Daniel (2015): *Na černé listině. Hollywoodští rudí a hony na čarodějnice v americkém filmovém průmyslu (1947–1960)*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Poválečnému období v americkém filmovém průmyslu, kdy řadě umělců bylo kvůli jejich sympatiím k Sovětskému svazu znemožněno věnovat se svému povolání, se dosud v české historiografii nedostalo větší pozornosti, bližší informace přináší pouze publikace zabývající se dějinami filmu jako celkem. Nyní však i český čtenář získává možnost se o této problematice dozvědět více, a to v práci příslušníka nastupující generace historiků Daniela Srcha *Na černé listině. Hollywoodští rudí a hony na čarodějnice v americkém filmovém průmyslu (1947–1960)*.

Daniel Srch nedávno dokončil doktorandská studia na Ústavu světových dějin FF UK a předkládaná publikace představuje knižní podobu jeho dizertační práce. Autor se zabývá dějinami USA během studené války, především působením komunistických organizací ve Spojených státech a reflexí komunistické ideologie v této zemi. Poválečná atmosféra v americkém filmovém průmyslu, tzv. „hollywoodské hony na čarodějnice“, tak nemohla jeho pozornosti uniknout.

V práci autor hledá odpověď především na tyto otázky: Proč vůbec došlo ke vzniku černé listiny („blacklistu“) v americkém filmovém průmyslu a jakým způsobem fungovala? Jak vy-

padal svět levicově orientovaných hollywoodských tvůrců a jak její existence černé listiny ovlivnila? Lze osoby zapsané na černou listinu pokládat za nevinné oběti a jejich protivníky za fanatické antikomunisty?

Je logické, že autor se opírá o výpovědi filmařů, kteří v daném období v Hollywoodu působili. Jak však sám poznamenává, tyto prameny sice přinášejí řadu cenných poznatků, ale zároveň jsou zatíženy subjektivním pohledem jednotlivých aktérů, a proto je nutné řadu informací v nich obsažených brát s rezervou. Lze jen litovat, že k psaní memoárů se neuchýlili také účastníci „z druhé strany barikády“, tedy vyšetřovatelé, soudci apod. Seznámit se s jejich pohledem by bylo pro zkoumání této problematiky přínosné.

Vedle pramenů osobní povahy využil autor ve velkém měřítku také materiály FBI a Výboru pro neamerickou činnost, které zmíněný chybějící pohled lidí na opačné straně do určité míry doplňují. Analýze autor podrobil i články z dobového tisku. Částečně autor své závěry formuluje i s pomocí analýzy filmů, které v této době v Hollywoodu vznikly.

Vedle bohaté pramenné základny se autor opírá i o historiografickou

*Mgr. Jan Kubica, Ph.D., Katedra německého jazyka, Pedagogická fakulta UP v Olomouci, jan.kubica@upol.cz.